

הישיבה המאיתים ותשעים - המאיתים תשעים ואחת (רץ-רצא)

ביום כ"ג בסיוון התשס"ו (19 ביוני 2006) בשעה 9:30 ובשעה 11:00, בבית האקדמיה בירושלים.

הישיבה המאיתים ותשעים (רץ)

[ישיבה לחברים מלאים בלבד]

הנוכחים: החברים ארי אבנר, עוזי אורנן, משה אזר, שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), אהרן דותן, אבי הורביץ, אברהם טל, דוד טלשיר, יוסף יהלום, אהרן ממן, שלמה נאה, אמציה פורת, שמא יהודה פרידמן, מנחם צבי קדרי, שמעון שרביט; ממלאת מקום המנכ"ל טלי בן-יהודה.

סדר היום: בחירת חברים חדשים

בחירת חברים חדשים

נשיא האקדמיה ויושב ראש הוועדה לבירור סגולות המועמדים לאקדמיה הציגו את המועמדים לבחירה. פרופ' טקמיצו מוראוקה נבחר לחבר כבוד של האקדמיה. פרופ' סיריל אסלנוב, הסופרת גיל הראבן ופרופ' מרדכי כסלו נבחרו לחברים-יועצים באקדמיה.

הישיבה המאיתים תשעים ואחת (רצא)

ישיבה מיוחדת

בהשתתפות ראש הממשלה ושר המדע, התרבות והספורט

הנוכחים: ראש הממשלה מר אהוד אולמרט; שר המדע, התרבות והספורט מר אופיר פז-פינס; חברי האקדמיה ארי אבנר, עוזי אורנן, משה אזר, שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), אהרן דותן, אבי הורביץ, אברהם טל,

דוד טלשיר, אבנר טריינין, יוסף יהלום, אהרן ממן, שלמה נאה, אמציה פורת, שמא יהודה פרידמן, מנחם צבי קדרי, שמעון שרביט;
 החברים-היועצים יוחנן ברויאר, עמינדב דיקמן, חיים א' כהן, יוסף עופר,
 משה פלורנטין, שמואל פסברג;
 ממלאת מקום המנכ"ל טלי בן-יהודה ועובדי האקדמיה;
 אורחים: מיכה ינון, ראש מנהל התרבות במשרד התרבות; יהורם גאון ודוד סוזנה – מעיריית ירושלים; חברים מחוג ידידי האקדמיה.

סדר הדברים:

- א. דברי נשיא האקדמיה פרופ' משה בר-אשר
- ב. דברי סגן נשיא האקדמיה פרופ' אברהם טל על מפעל המילון ההיסטורי
- ג. אביטל כ"ץ – הצגת אתר המרשתת החדש של המילון ההיסטורי
- ד. דברי פרופ' שלמה נאה על עבודת המינוח
- ה. דברי רונית גדיש על עבודת המזכירות המדעית
- ו. דברי שר המדע, התרבות והספורט מר אופיר פז-פינס
- ז. דברי ראש הממשלה מר אהוד אולמרט

א. דברי נשיא האקדמיה פרופ' משה בר-אשר

אדוני ראש הממשלה מר אהוד אולמרט,
 אישי שר המדע, התרבות והספורט מר אופיר פז-פינס,
 חברי האקדמיה ועובדיה, חברים מחוג ידידי האקדמיה,
 אני מבקש מאוד להודות לך, אישי ראש הממשלה, ולשר אופיר פז-פינס על הביקור
 הממלכתי באקדמיה לרגל יובלה ולרגל מלאות חמישים שנה לכינונו של מפעל המילון
 ההיסטורי ללשון העברית, שהוא גולת הכותרת במפעלותיו של המוסד. הביקור הזה
 מכבד מאוד את האקדמיה ומכבד מאוד את ראש הממשלה. כידוע, כל העתות במדינה הן
 עתות חירום או זמנים שבין שעת חירום לחברתה, וסדר יומו של ראש הממשלה עמוס
 לעייפה בשאלות הרות גורל ובמצוקות לאומיות שכמעט אין רואים מהן מוצא. ואם
 ראש הממשלה מפנה מזמנו כדי לבוא ולכבד את האקדמיה כשרקטות ופצמ"רים ניחתים
 על שדרות יום יום ועיתונות העולם וגורמים מבית ומחוץ עורמים קשיים לפני ממשלת
 ישראל, זו תעודת כבוד לו ולתפקיד שהוא נושא בו ולמדינה שהוא עומד בראשה.
 אדוני ראש הממשלה, כאן המקום להזכיר שדוד בן-גוריון עסק בכינונה של
 האקדמיה ללשון עוד בעיצומה של מלחמת השחרור. הוא שהיה ראש הממשלה ושר
 הביטחון הבין, ורצה שידעו שכך הבין, שכוחו של העם הזה ברוחו וברוחב אופקיו
 הרוחניים ובהישגיו בכל תחומי המדע. לפיכך ראה להקדיש מזמנו וממרוצו וממשאבי
 העם והמדינה למדע ולענייני הרוח, ובתוך זה עשה להקמת האקדמיה. ומשהוקמה היא
 נטלה על עצמה שורת משימות, ובראשן עיסוק מתמיד ומעמיק במחקר הלשון העברית
 ובטיפוח המורשה הלשונית. בן-גוריון החשיב כידוע גם את לשון הפרהסיה ורצה

שחותם לשון הדורות יהיה טבוע בה בלא תסביכי לעז ובלא פזילה אל תרבות חוץ ואל תרבות חוצות.

אמרתי: בעיצומה של מלחמת השחרור ממש התפנה ראש הממשלה כדי לדון ולתכנן ולעשות את כל הפעולות הדרושות להקמת האקדמיה ללשון העברית. הדבר נעשה בעצה אחת וביד אחת עם שרי החינוך והתרבות הראשונים ועם ראשי ההסתדרות הציונית ואנשי ועד הלשון, ובראשם פרופ' נפתלי הרץ טור-סיני, נשיא ועד הלשון באותם הימים. הוא האיש שלימים נבחר לנשיאה הראשון של האקדמיה.

בן-גוריון ידע שרבים מגדולי ישראל לדורותיו עסקו בתורתם ובלמודם וכתבו את חיבוריהם בשעות חירום ובימים של רדיפות ולעתים בעיצומן של סכנות הכחדה. די להזכיר כאן בשעה הזאת דוגמה אחת מני רבות: הרמב"ם, מגדולי חכמי ישראל בכל הדורות, שרבים שותים ממימיו עד היום הזה, כתב ספרים בטלטולי הדרך מספרד לפאס שבמרוקו ובגלגוליו משם לפוסטאט שבמצרים תוך סכנת נפשות חמורה לו ולבני משפחתו. גם בגטאות של גיא ההרְגה של יהדות אירופה מוכת יד הרשעה נכתבה יצירה רוחנית, שנודעה לנו רק זמן ניכר לאחר אימי השואה ומוראותיה. ואולי ראוי להזכיר כאן שוב את מה שמייסד המכון למדעי היהדות באוניברסיטה העברית, פרופ' יעקב נחום הלוי אפשטיין, כתב בהקדמה לספרו הגדול "מבוא לנוסח המשנה". הוא מספר: "ספרי זה [...] נסדר בדפוס בשעת חירום זה, בזמן ההפצצות וההריסות וחורבן רחוב בן-יהודה והסביבה" בירושלים הנצורה במלחמת השחרור.

על צד האמת כל עתות ישראל הן ימים טרופים – טרופים יותר וטרופים פחות – ובשעה כזאת מתבקשים עוז רוח ותעצומות נפש להמשיך בלימוד התורה ובעיסוק במחקר. מי שאינו אחוז בנשק או אינו מופקד על ענייני המדינה יושב על תלמודו. וזה מה שאנחנו עושים באקדמיה. את הדבר הזה ראית להעריך כאשר החלטת להתפנות מן הנושאים החשובים הרבים המונחים על כתפך לעניינים שבתרבות וברוח, ואתה מקדיש מזמנך וממחשבותיך לענייני האקדמיה ללשון העברית. בנוכחותך בישיבה הזאת היום אתה רואה להזדהות ממש עם מפעלינו, ואתה מעלה אותם על סדר יומך העמוס ונותן מענה ראוי מאוד לצורכי המוסד. וכך עשה גם כבוד השר כשקיבלני בלשכתו בשבוע שעבר ובבואו היום למושב הזה.

האקדמיה ללשון העברית נתפסת בעיני רבים כמוסד העוסק במינוח ובחידושי מילים. אנחנו גאים בהחלט במימושה של המשימה הזאת. זה למעלה ממאה שנה – תחילה בוועד הלשון ואחר כך באקדמיה – אנו שוקדים על המלאכה הזאת בוועדות מקצועיות רבות, כוועדות הפועלות היום: הוועדות למונחי הרפואה, הפילוסופיה, התחבורה, שוק ההון, הגאוגרפיה וועדות אחרות, ובראש כולן הוועדה למילים בשימוש כללי, ועוד נשמע היום טפח מן הפן הזה של עבודת האקדמיה בתחום המינוח. אבל ראוי שאמת גדולה מזאת תיאמר במעמד ראש הממשלה. האקדמיה הוקמה כדי לשמש מוסד מחקר ללשון העברית. בדיוק לפני חמישים שנה, באביב של שנת תשט"ז (1956), הוחל בהכנות לכינונו של מפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית בעריכתו של בחיר חברי האקדמיה בכל ימי קיומה, מורנו פרופ' זאב בן-חיים, מי שהיה נשיאה השני.

מייסדי האקדמיה חשבו שכתובת המילון ההיסטורי לכל ימי חייה של הלשון העברית, כשהיא נעשית בידי עובדים מדעיים מובחרים בנייהול ובפיקוח של טובי חוקרי

הלשון העברית, תכשיר אותנו לבוא בקהל המתקנות שבאומות. הללו שקדו במשך דורות על כתיבת מילונים היסטוריים ללשונותיהן. כמופת עמדו לפנינו מילונים היסטוריים כמילון אוקספורד וכאוצר הלשון הצרפתית, שהפכו כרטיסי ביקור של אומות גדולות לתרבותן במיטבה. אבל מפעל המילון שלנו הוקם לא רק כמעשה חיקוי למה שנעשה בארצות אחרות, אלא כחוב עמוק שהעם המחודש את ימיו חב למורשת ישראל ולמורשת הספרות והלשון העברית לכל תולדותיהן. לשון אחר: מפעל המילון נוסד כדי למלא את היעד המרכזי של האקדמיה – לכוון את מכון המחקר הלאומי לחקר הלשון העברית לאורך כל ימיה במשך למעלה משלושת אלפים שנה.

לאחר כחמישים שנות מחקר ועבודה שקודה, נמשכת ומתמידה, חטיבות גדולות של אוצר ספרותנו לדורותיו כבר עומדות כשהן מגופות, מותקנות ומנותחות ניתוח לשוני מדויק, ערוכות בקונקורדנציות מבוררות ונגישות לכול. וכבר החילונו בכתיבת המילון לתקופה של למעלה מ-1250 שנה, למן ספרות קומראן ומשלי בן סירא עד סוף תקופת הגאונים. לכבוד ביקורך היום יוצאת חוברת לדוגמה מוקדשת לך, ביקר ובהערכה, אישי ראש הממשלה.

אבל אנחנו רוצים שכתבתו של המילון השלם לתקופה הזאת וכתיבת המילונים הנושקים לו מלפניו ולאחריו עד ימינו אלה לא יארכו 200 שנה, אלא שנות דור. אנו רוצים שכמתקנות שבאומות משימה לאומית כזאת תמומש בטווח הנראה לעין, לעיניהם של יושבי האולם הזה ואתה בכללם.

אישי ראש הממשלה, אתה – שלא כקודמך בתפקיד ראש עיריית ירושלים – כיבדת אותנו בשני ביקורים: ביקור אחד חטוף ביום פתיחתו של מכון מזי"א להנחלת מורשת תחיית הדיבור העברי בשנת תשנ"ד (1994), וביקור שני ארוך ומדויק ובו ערכת סיור מיוחד באקדמיה ובמפעלותיה בשנת תשנ"ה (1995). אתה זוכר בוודאי שבאת הנה, אתה וידידנו המשותף, סגן שמואל מאיר, מנוחתו כבוד. התוודעת אז לפעולות האקדמיה, ובמיוחד למפעל המילון, ואף עמדת על צרכינו ועל מאוויינו. בדור שנתרבו בו מאמיני בסגולות ניתן לומר שסגולה מגולה היו התפקיד של ראש עיריית ירושלים והביקורים באקדמיה; זכית אתה וזכינו אנחנו שהביאוך לתפקידך הרם.

בביקוריך הנוכחים באקדמיה ובפגישות אתך בלשכת ראש העירייה אמרת לי, וחזרת ואמרת, שיקשה על עיריית ירושלים לתמוך תמיכה של ממש במוסד לאומי כאקדמיה ללשון העברית. אמרת לי אז: "הדבר הזה מוטל על הממשלה ושריה".

איני איש פוליטי, ולפיכך אל ייחשבו לי לדברי חנופה מקצת משבחיך שאומר בפניך היום. ראה בהם הבעת תודה גלויה והכרת הטוב של האקדמיה, שאני ממלא כאן את שליחותה. כשבאתי למשרדך בלשכת שר המסחר והתעשייה לפני שלושה עשר חודשים, אמרת לי בערך בזה הלשון: "אדבר עם ראש הממשלה כדי שתקציב האקדמיה יחזור לימים שלפני כל הקיצוצים, ואף יגיע למעלה מזה". בפגישתי לפני אחד עשר חודשים עם מר אריאל שרון מצאתי אותו מוכן ומזומן לחולל תפנית במעמדו של המוסד ובתקציבו גם בשל דברים שאתה אמרת לו. אף פתח בהעמדת תקציב ראשון לשיפור פני המוסד ותחזוקתו ולחידוש הציוד ההכרחי, ועמד להודיע בביקורו כאן על תיקון תקציבו של המוסד אחת ולתמיד. ההשגחה העליונה סובבה את הדברים והניחתם על שולחנך. ידע אני על יחסך האוהד ועל פעולותיך למען עניינים שברוח. די להזכיר כאן את

התגייסותך למען מוסד ביאליק בימיו הקשים כשסכנת סגירה ריחפה עליו. אספר כאן דברים שאמר עליך אז מנכ"ל מוסד ביאליק ביישיבת הקונטריון של המוסד. הוא מיצה את הכול במשפט קצר: "אחרים דיברו ואולמרט עשה". פעולתך הניבה פרות שלא ישוערו ועלתה על כל מה שעשו אחרים למען מוסד ביאליק.

מר אולמרט הנכבד, אנו נטלנו ונוטלים על עצמנו משימה ששום מוסד מחקר ותרבות בארץ ובעולם לא יכול ליטול על עצמו: הכנת מאגרים של ספרות עם ישראל לדורותיה ולחטיבותיה כשהיא מנופה ומנותחת וערוכה בקונקורדנציות. ואם יהיו לנו הכלים והאמצעים, נבוא לכתוב את המילון תקופות תקופות שיצטרפו למילון היסטורי אחד. אבל האמצעים העומדים לרשותנו כיום מבטיחים שעבודות ההכנה לכך יארכו עוד מאה שנה לפחות וכתובת המילון עוד מאה שנה אחר כך. אספר במעמד זה על שיחה שהתקיימה לפני חמישים שנה בין פרופ' בן-חיים לפרופ' ברנרד קמדה (Bernard Quemada), מי שהיה עורך המילון ההיסטורי הצרפתי, בנסי שבצרפת. פרופ' קמדה סיפר לבן-חיים שבאחד מביקוריו התכופים של ראש ממשלת צרפת במפעל המילון הצרפתי שטחו לפניו את צורכי המפעל. לאחר ששמע את בקשותיהם, אמר מנהיג ובה בערך בזה הלשון: "תקבלו כפליים ממה שאתם מבקשים". והמשיך פרופ' קמדה ואמר: "בסך הכול אנחנו מטפלים בשפה שתיעודה הוא בן מאות שנים בלבד. חלק מתיעודה בימי הביניים נשמר בזכות הלעזים שכתבו יהודים, כמשתקף בפירוש רש"י לתורה ובגלוסריום הנודעים שכתבו חכמי ישראל בימי הביניים, ובכל זאת אנחנו זוכים ליחס מיוחד מצד הממשלה שלנו בפריז. אבל אתם הרי אתם עוסקים בספרויות המשתרעות על פני תקופה שמעל שלושת אלפים שנה, ובוודאי יועמדו לרשותכם אמצעים נרחבים יותר". סיפר לי פרופ' בן-חיים שחולשת דעת תקפה את שניהם בשעה ההיא, כשהושוו תקציבי שני המפעלים.

חמישים שנה אחרי הקמת האקדמיה וכינון מפעל המילון ההיסטורי גם אצלנו הייתה תזווה ניכרת בתקציב, והתזווה הייתה אחורה. בארבע שנות התקציב 2002-2005 הוסג בסיס התקציב של האקדמיה מקרוב לשמונה מיליון ש"ח לשנה לארבעה וחצי מיליון ש"ח. אבל לא אלמן ישראל. אנו שמחים שהצלחנו לשכנע את מר שרון, ה' ייטיב את גורלו, ואתכם, אדוני ראש הממשלה ושר המדע והתרבות, לתקן את המעוות הזה. אנו מרוצים מאוד ומודים לכם שאתם סבורים שראויה האקדמיה ביובלה להערכה מחדש כערכה וכערך המשימות הלאומיות שנטלה עליה.

אני מקווה שגם אתם, מכובדיי, וגם חברי האקדמיה, ידידיה ועובדיה מבינים שלא טרוניות באתי להשמיע היום ביום חגי, אלא לערוך חשבון נפש קצר. אנו – כל חברי האקדמיה, ובמיוחד החבורה הנושאת בעול הכבד ובאחריות למוסד יום יום – ממשיכים לעשות את עבודתנו בהתנדבות ובלא בקשת תמורה. אני מכיר כמה מן היושבים באולם הזה המקדישים לאקדמיה שעות רבות בכל שבוע בהתנדבות. וכך עושים כל עשרות המומחים, חברי הוועדות המקצועיות. גם עובדי האקדמיה, ובראשם עובדי המילון ועובדי המזכירות המדעית, השוקדים על מלאכת המינוח, ועמם עובדי היחידות המלוות – יחידת המחשוב, עובדי ההוצאה לאור והמופקדים על המנהל – כולם עושים את עבודתם באמונה אף ששכרם צנוע, ויש בהם ששכרם נלעג. לא הטבות שכר לעצמנו אנו מבקשים, אלא תקציבי מחקר הדרושים למפעל הלאומי שנטלנו עלינו.

אני מבקש בהזדמנות הזאת להודות לך, אדוני ראש הממשלה, על הנכונות לממש את התפנית הדרושה בחיי האקדמיה. התכוונו לחנוך את אתר המרשתת של המילון ההיסטורי במעמד ראש הממשלה לשעבר מר שרון, אך לצער כולנו הדבר לא נסתייע. ומשפנתי אליך הבטחת לעשות את הדבר אחרי כינון הממשלה, וכך אתה עושה היום. כבוד הוא לנו לציין את יובל האקדמיה ואת יובלו של מפעל המילון בנוכחותך ובנוכחות שר המדע והתרבות ולחנוך את הנוסח המוסמך של אתר המרשתת של המילון במעמדך ובמעמד השר. מעתה מתרחבת יריעת העוסקים עיסוק מדעי במאגרים שלנו על ידי תוספת קבוצה גדולה של מאות ואלפי חוקרים שיידרשו למאגרים ויעסקו בחקירתם. תבורך אתה ויבורך השר על בואכם היום ועל כל אשר אתם עושים ואתם עתידים לעשות למען האקדמיה. תודתנו נתונה לכם על הכבוד הגדול שכיבדתם היום את המוסד ואת הלשון העברית.

ב. דברי סגן נשיא האקדמיה פרופ' אברהם טל על מפעל המילון ההיסטורי

אדוני ראש הממשלה,
אדוני השר,

ברוכים הבאים אל האקדמיה ללשון העברית,

לא דבר קל הוא בואכם אלינו ושבתכם בקרבנו. אמנם נתכבדנו בעבר בביקורי שרים, ושועים גילו התעניינות כנה במפעלותינו. אף נשיאים באו אלינו ואפילו אירחו אותנו במשכנם. ואולם מאז בא דוד בן-גוריון להשתתף בישיבה הפומבית שעסקה בהקמת האקדמיה, בחודש טבת שנת תש"ט, איש מוותיקי המוסד הזה אינו זוכר ראש ממשלה שנתפנה מטורדותיו המרובות והניח למשאו הכבד כדי לבוא ולשבת במחיצתם של עמלי לשוננו. בין ג'ורג' בוש לז'אק שיראק וטוני בלר מצאת, אדוני, בסדר היום הגדוש שלך מקום לבית המלאכה של הלשון העברית – וזה מרגש.

הרשו נא לי, רבותי, לומר לכם מילים אחדות של היכרות עם פן אחד של הנעשה באקדמיה, הוא המילון ההיסטורי ללשון העברית. זהו מפעל שתכליתו להציג כל מילה בעברית בגלגולי הוראותיה ובהתפתחות צורותיה.

יזמת הדין בייסודו של מילון היסטורי עלתה בימי נשיאותו של נפתלי הרץ טור-סיני, נשיאה הראשון של האקדמיה. לימים נתכוננה מועצה שקבעה את היקף המילון העתיד לקום למן הספרות הכתובה עברית בתום מה שקרוי בפינו "ספרות המקרא", כלומר מן המאה השנייה לפני מניין האומות, ועד קום מדינת ישראל – תקופה של כאלפיים ומאתיים שנה. בראש המפעל עמד מורנו הפרופ' זאב בן-חיים. הוא יסד אותו, טיפח אותו, קבע את דרכי פעולתו והכשיר חבורה מעולה של עובדים.

ראשיתו של המפעל בהכנת קטלוג מלא של כל היצירה הכתובה עברית על כל ענפיה: הכתובות, המטבעות והתעודות של ימי הבית השני, מגילות ים המלח, חיבורי ההלכה והמדרש מימי התנאים והאמוראים, ספרות החכמה והמוסר, התפילות ופיזי העבודה בבית הכנסת, ספרות הגאונים על פירושי המקרא והשאלות והתשובות שלה. רבות טרחו מלומדים כדי ללקט כל מידע על אוצר הספרות היהודית ולהעלות כל חיבור,

בין גלוי ומצוי בכל מקום שחיים יהודיים תוססים בו, בין עלום ונשכח שדורות ונחווהו ולא נודע אלא זכרו מחיבורים אחרים. הקטלוג הזה, שאין דוגמתו בעולם, נתכנס ב"ספר המקורות" שערך מייסד המפעל ומנהלו הפרופ' זאב בן-חיים. הספר הנחה את עובדי המילון בליקוט החיבורים, בסידורם לפי סדר הזמנים ובעריכתם לפי איכות מסירתם במהלך הדורות.

תצלומים של כתבי יד מכל הספריות בעולם ופרסומים מדעיים של חוקרים מכל האומות כונסו על מדפי האקדמיה, וחבורת מלומדים טרחה בהפקת קונקורדנצייה של כל היצירה העצומה הזאת. הם קראו כל כתובת, כל מטבע וכל טביעת חותם, כל פיסת קלף וכל פפירוס, כל דף נייר; הם פירקו את החיבורים וניתחו דקדוקי את כל התיבות שבהם.

פרי עמל השנים הללו הוא מסד נתונים נגיש לכל מעיין. הוא מכיל כשישה וחצי מיליון תיבות ערוכות עריכה דקדוקית מלאה, המאפשרת שליפה מהירה של כל תיבה לפי צורתה או לפי שורשה והצגתה בהקשרה בכל המקומות שהיא נתונה בהם. עוד מעט ידגימו ראש מדור המחשוב ועוזריה את פעולתו של מסד הנתונים הזה.

כך קם ונהיה ארכיון שלם של היצירה העברית למן התקופה שלאחר המקרא ועד לסוף ימי הגאונים, אף הוא יחיד מסוגו בעולם. לפי שעה הושלם הארכיון של הספרות העתיקה. בד בבד הולך ונבנה מסד נתונים של הספרות החדשה מימי ההשכלה ועד ימינו. עוד עבודה מרובה לפנינו: יצירת ארכיון דומה לתקופת ימי הביניים. מאות חיבורים מן התקופה הפורייה ביותר ביהדות מצפים לגאולה, על יצירות הפיוט והשירה, ההגות והפילוסופיה, הדקדוק והפרשנות שבהם. ואנו מקווים שיימצא המימון הדרוש לגאולתם. אז יושלם ארכיון ענק זה, האוגר את כלל היצירה העברית.

הואיל ואנו מפעל לאומי, פתחנו את שערנו לאומה. כל אדם בישראל יכול לבוא בהם ולהפיק מן המידע המוצע כאן את מבוקשו לעיונו ולהרחבת דעתו. כמה מפעלי תרבות כאלה איכא בשוקא?

עתה הגיעה העת לעיבודו המילוני של החומר שהושלמה קליטתו, היינו לכתובת הערכים המצטרפים לכדי מילון של התקופה העתיקה. עובדי המילון טורחים בכינוס המובאות שמילה פלונית מופיעה בהן. הם ממיינים אותן על פי גוני המשמעות של המילה הנדונה, הם עורכים את המובאות הנבחרות עריכה כרונולוגית המציגה את גלגולי המשמעות מדור לדור ומציעים את ההגדרות העולות מן ההקשרים הנתונים במובאות. הפקת הערכים היא בראשית צעדיה, ואנו מנסים ניסיונות לברר את דרכינו. אם יהיו לנו משאבי האנוש הדרושים, יקום המילון ההיסטורי על יסוד הניסיונות הללו. תודה רבה.

ג. אביטל כ"ץ – הצגת אתר המרשתת החדש של המילון ההיסטורי

אחרי תקופת הרצה של שנה אנחנו חונכים במעמד זה לכבוד ראש הממשלה את אתר המילון ההיסטורי. בבקשה, כבוד ראש הממשלה מר אהוד אולמרט, אתה מוזמן ללחוץ על מה חדש ובכך לחנוך את האתר. [הערת העורך: ראש הממשלה חנך את האתר.]

זה הנוסח המעודכן של מאגרי המילון ההיסטורי. המאגרים מוצעים במרשתת לכל חוקר ולכל שוחר של מקורות הספרות העברית לדורותיה ולחטיבותיה. למרשתת יתרונות רבים מבחינת המשך הפיתוח, העדכון השוטף של הנתונים, התחזוקה, הנגישות למאגרי המילון מכל העולם ולעתיד לבוא – הפצת המילון גופו.

באתר המרשתת משוקעים עבודה ופיתוח מאומצים. מדובר במוצר ייחודי, והוא עוד עתיד להשתנות ולחדש את פניו. עיקר ייחודה של תכנת המאגרים הוא בשיוכה של כל תיבה ותיבה לערך מסוים, והוא המאפשר למעיין למצוא בדיוק את מה שהוא מחפש. במאגר למעלה מארבעת אלפים חיבורים, ובהם כתשעה מיליון תיבות. כפי שאתם יכולים לראות, עזרה מפורטת מוצעת למשתמש באתר, ולנוחותו יש גם מונחון, ובו הסבר קצר למונחים שהוא נתקל בהם.

בדף הראשי יש שתי אפשרויות חיפוש פעילות: לפי מילים ולפי חיבורים. בחיפוש לפי מילים אפשר לחפש מילה לפי ערך, צורה לערכיה, צורה או שורש. למשל אם לכבוד הביקור נקיש בחיפוש לפי ערך את רצף האותיות בקר, נקבל כמה וכמה ערכים המצביעים על רב-גוניותו של השורש: החל בערכים שעניינם ביקור וביקורת, המשך בערכים הקשורים בהשכמה וכלה בערכים שעניינם בקר. שם הפעולה בקור כלול בבניין פיעל, ועניינם הרואות שיש לו חמישים ושבע היקרויות המסודרות בסדר כרונולוגי – מובאות מן המשנה, מכילתא, תוספתא, תלמוד ירושלמי, תלמוד בבלי ועוד. בראש כל מובאה ניתן שם החיבור שהיא מצויה בו, מראה המקום ושנתו של החיבור. במובאה עצמה הערך מודגש.

בחיפוש של רצף האותיות אב לפי צורה לערכיה מתקבלים הערכים השונים שאחת מצורותיהם היא אב, למשל אב במובן הורה ואב – שם החודש. בחיפוש לפי צורה נוכל גם לחפש צירופי מילים, כגון תשעה באב.

שימו לב לאפשרות השימוש בכוכבית. אם למשל בחיפוש לפי שורש אקיש *בק, יתקבלו כל השורשים ששתי אותיותיהם האחרונות הן בק, כמו אב"ק, דב"ק ושב"ק. אם נאחזר את השורש אב"ק, תתקבל רשימת כל הערכים הנגזרים משורש זה, דוגמת השמות אַבְּוֹקָה, אַבְּוֹקָה, אַבְּוֹקָה – גם במשמעות כלי, קנה וגם במשמעות אור, לפיד – והפעלים אַבְּק, נאבק, התאבק – הן מלשון אבק הן מלשון מאבק.

לסיום נעבור לחיפוש לפי חיבורים. כאן אפשר לחפש לפי שם חיבור, שם מחבר, תאריך וסוג חיבור. אם למשל אקיש בחיפוש לפי שם חיבור את המילה שיר, תתקבלנה כל היצירות שזו כותרתן או שזו המילה הראשונה בכותרתן. לדוגמה נוכל למצוא כאן את "שיר הגפן", פיוט מן המאה העשירית לסה"נ שחיבר משה בן אשר. בלחיצה אחת נוכל לראות את השיר כולו, וכאמור כל מילה בו מנותחת ומשויכת לערך מילוני. למשל המילה העשירית בפיוט היא ודליותיה, מן הערך דָּלִית ומן השורש דל"י. לחיצה על תיבה זו תעביר אותנו לערך דָּלִית, וכל שישים ושש היקרויות הערך במאגר תופענה כשהן מסודרות בסדר כרונולוגי – החל במגילת ההודיות מקומראן, המתוארכת במאגר לשנת אחת לסה"נ.

אני מקווה שהתרשמתם מהיקף המאגר ושעלה בידי לעורר את סקרנותכם להיכנס לאתר וליהנות מן האוצרות הטמונים בו.

ד. דברי פרופ' שלמה נאה על עבודת המינוח

כבוד ראש הממשלה וכבוד שר המדע והתרבות, התבקשתי להציג לפניכם את עבודת המינוח הנעשית באקדמיה; אעשה זאת בקיצור. לצד הכנת המילון ההיסטורי עבודת המינוח היא חלק עיקרי בפעולתה המדעית של האקדמיה ללשון העברית. בוועדות המקצועיות ובוועדת המינוח המרכזית חוברים מומחים מן התחומים המקצועיים עם מומחים ללשון כדי לקבוע מונחים עבריים מדויקים בכל תחומי המדע, הטכנולוגיה, הכלכלה, האמנות, חיי הרוח וחיי היום-יום. עבודה רוחשת זו מתנהלת באינטנסיביות כבר למעלה ממאה שנה – מאז ייסוד ועד הלשון – והיא מלווה את התפתחות החיים בארץ בפעילות מתמדת של התאמה, שינוי וחידוש.

היום כבר איננו חוששים – כפי שחששו הראשונים – שמא העברית, שקמה לתחייה מתוך מקורותיה העתיקים, אינה מסוגלת להתמודד עם הדרישות הקפדניות של המינוח המדעי המודרני. העברית החיה והתוססת שלנו מגלה יכולת מופלאה של שימור וגמישות בקריאת שמות לכל העצמים הטכנולוגיים והתרבותיים החדשים.

ואף על פי כן ניצבות היום בפנינו בעיות חמורות לא פחות, ואולי אף חמורות יותר, בסיגול המינוח המקצועי, שאינו נעשה קל ופשוט יותר עם חלוף הזמן. זאת בעיקר בשל ההתפתחות המואצת של המדע והטכנולוגיה, במיוחד בתחומי התקשורת והמחשבים. אנו עומדים היום בפני מבוך גובר והולך של מונחים הדורשים חלופה עברית, והפער בין יכולת הפעולה שלנו לדרישות המתרבות במהירות מתרחב באופן מדאיג. טכנולוגיית המידע מציבה בפנינו בעיה חמורה במיוחד, מאחר שחלקים רחבים שלה חדלו להיות נחלתם הבלעדית של מומחים לדבר. כמעט שאין היום אדם שאינו משתמש באמצעי מחשוב ותקשורת מתוחכמים בשימוש יום-יומי. מונחים רבים בתחום זה אינם מונחים מקצועיים בלבד, אלא משמשים יותר ויותר מילים רגילות בשפה המדוברת. ואם אנו שומעים היום מי שאומר 'תעשה forward' או באופן יצירתי יותר 'תִּפְּרֹךְ לִי אֶת הַמִּיֵּל', אנו יכולים מצד אחד לעמוד על חיותה וכושרה של העברית לסגל בטבעיות מונחים זרים, ומצד שני להבין את הסכנה הממשית שבחזירה המסיבית של אנגלית המחשבים לתוך השפה העברית. דוגמה זו ושכמותה מלמדות כי בתחום זה לא בהכרח תצמח טובה ללשונונו אם נניח לה להסתדר בעצמה, ומצביעות על הדחיפות שבעבודת המינוח המסודרת, החיונית לשמירה על עצם דמותה של השפה, ואיננה רק עזר לגופים המקצועיים.

הצורך הטבעי של דוברי השפה במינוח עברי בכל התחומים מתבטא גם בתרגומים ספונטניים מן האנגלית. הללו נעשים בידי חברות מסחריות בספרי הדרכה טכניים ובמנשקים הידועים של תכנות המחשבים וגם על ידי חוקרים ואנשי מקצוע בתחומי ידע שרוב הספרות המקצועית שלהם כתובה בשפות זרות, בעיקר באנגלית. בתרגומים אלו יש לפעמים יצירות מופת, אולם בדרך כלל הם סובלים מפשטנות של תרגום מילה תחת מילה מן האנגלית, וכך הם מוסיפים ללשונונו מבנים וצירופים שאינם מתאימים לרוחה. ועדות המינוח של האקדמיה פועלות בתוך הסבך הזה במאמץ מתמשך מול שיטפון המילים הזרות ותרגומיהן, והן עוסקות בעיקר בביקורת של המונחים המקצועיים שקבעו

בעלי המקצוע בתחומיהם, בעדכון מתמיד של המונחים הראשונים וגם לעתים בהמצאת מונחים חדשים. חשוב להדגיש שבעיקרה מטרתה של מלאכת המינוח אינה בריאת מילים חדשות, אלא כאמור הסדרה ותיאום של מונחים שרבים מהם כבר משמשים את בעלי המקצוע.

ועדות המינוח עובדות בשיתוף פעולה הדוק ופורה עם גופים ממלכתיים וציבוריים, כגון צה"ל, מכון התקנים ומשרדי ממשלה, ופועלים בהן עשרות חברים בכל רחבי הארץ – אנשי מקצוע ואנשי לשון; כולם עובדים בהתנדבות גמורה מתוך מסירות למקצוע ואהבת הלשון. לעת הזאת פועלות באקדמיה שלוש עשרה ועדות מינוח מקצועיות. לא מכבר נסתיימה עבודתן של כמה ועדות, ובהן הוועדה לשמות צמחי ארץ ישראל והוועדה למונחי הבנקאות ושוק ההון. בקרוב תחלנה לפעול ועדות חדשות בתחומים אחרים, ובהם מוזיקה ותקשורת.

פרותיה של עבודה מאומצת ומסורה זו ניכרים במאות מילוני המונחים בכל תחומי המדע והחיים שהפיקה האקדמיה ובמאגר שבאתר האקדמיה במרשתת, המכיל למעלה ממאה אלף מונחים. אבל השכר האמתי למאמץ הזה הוא בכניסתם של המונחים הללו לשימוש טבעי בפיהם של העוסקים במקצוע ובלשונם החיה של דוברי השפה העברית.

ה. דברי רונית גדיש על עבודת המזכירות המדעית

אני שייכת לדור שנולד אל תוך העברית, גדל בה, ועושה בה כבתוך שלו. בעבורנו אין דבר מובן יותר וטבעי יותר מן העברית. דרכנו נסללה בפי קודמינו, שכבשו להם את השליטה בעברית במאמץ אדירים מתוך השקפת עולם ועמדה אידיאולוגית מרחיקות ראות שלפיהן "בלי שפה לא ייכון עם".

ואף שאין הישג בולט יותר במהפכה הציונית ממעמדה של העברית, ואף שלשונו חיה ועצמאית ומתפתחת ללא הרף – עוד רבה העבודה לפנינו. אנחנו במזכירות המדעית של האקדמיה נוקחים בכך מדי יום ביומו מעשרות הפניות המגיעות אלינו מכל שכבות הציבור. האקדמיה נקראת לכוון, להדריך, להכריע, לקבוע ולהחליט – בענייני הגייה וכתוב, תעתיק ופיסוק, דרכי ניסוח בעל פה ובכתב וכמובן בענייני מינוח. ברור אפוא שיש צורך מתמיד בסיגול לשוננו למציאות החיים המשתנה.

שני תהליכים מכריעים משפיעים על דמותה של העברית בזמננו, האחד פנימי והאחר חיצוני. התהליך הפנימי הוא פועל יוצא של הפיכת לשוננו ללשון חיה. חיותה כרוכה מטבע הדברים בהתרחקות מתמדת מן המקורות, בפער הנפער בין העברית כפי שהיא הולכת ומתגבשת, הולכת ומשתנה לנגד עינינו, ובין העברית המסורה לנו במקרא, בספרות חז"ל ובכל הספרות העברית שנכתבה במהלך הדורות. התהליך החיצוני המשפיע על העברית הוא תהליך הגלובליזציה המשולב בהשתלטות האנגלית ובחדירתה לכל פינה ופינה בחיינו – בתכתובת האלקטרונית, בתחומי הצריכה והבידור, בתחומי הטכנולוגיה והתעשייה ובעולם האקדמי.

אנו עדים אפוא לשטף של צורות חדשות ושל מונחים חדשים המשקפים חשיבה דקדוקית וסמנטית שאינה ברוח העברית השורשית. האקדמיה – על ועדותיה ומליאתה

והמזכירות המדעית כשליחתן – מנסה לנווט את דרכה של העברית במציאות זו. עלינו להביא בחשבון את מנהג הלשון הרווח בפי מיליוני דוברי העברית בת ימינו ועם זאת לשמור על רציפותה של העברית ועל אחדותה. מילים רבות ושימושי לשון רבים מתחדשים מחוץ לכותלי האקדמיה, ולעתים קרובות מדובר בחידושים שאינם אלא בבואה של האנגלית, החורגים מן המערכות של העברית ועלולים לפורר אותה. האקדמיה מנסה להנחיל חשיבה עברית ופתרונות עבריים ולשמור על זיקה למקורות בתכנים ובצורות.

האקדמיה פועלת את פעולתה – בכוחה הדל – מתוך משא ומתן ער עם הקהל הרחב ועם קבוצות ייעודיות – אנשי מקצוע, אנשי ממשל, מורים, עורכי לשון, מתרגמים, כותבים, אנשי תקשורת ופרסום. בשיתוף הפעולה בין האקדמיה ללשון העברית לקהל דוברי העברית תלויה הצלחת המפעל כולו.

1. דברי שר המדע, התרבות והספורט מר אופיר פז-פינס

אדוני ראש הממשלה מר אהוד אולמרט, מכובדי נשיא האקדמיה וחתן פרס ישראל פרופ' משה בר-אשר, סגן נשיא האקדמיה פרופ' אברהם טל, ראש מנהל התרבות מר מיכה ינון, חברי האקדמיה ונכבדים,

לכבוד הוא לי לשאת דברים לכבוד חגיגות מפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית ולכבוד חגיגות יובל השנים לאקדמיה ללשון העברית. זה עשרות שנים מתאפיינת האקדמיה בעבודה קשה ותובענית ובהישגים למכביר, בראש ובראשונה בתחום המינוח והסדרתו. שיאם של ההישגים בא לידי ביטוי במפעל המילון ההיסטורי, מפעל לאומי לכל דבר ועניין, ויש בו גם מילוי חוב לתרבות היהודית לדורותיה.

בשנים האחרונות הפכה האקדמיה נגישה יותר לציבור הרחב, והשנה חנכה אתר אינטרנט ובו מאגר הספרות העתיקה של המילון ההיסטורי. מדובר בארכיון שלם של היצירה העברית הקלסית על גלגוליה השונים. אני סבור שהעובדה שהמאגר נגיש לכל דורש מחזקת את מעמד האקדמיה ואת היכולת לבוא לידי ביטוי יום-יומי. אפשר להתגאות במפעל חשוב זה שהאקדמיה משיקה היום במעמד ראש הממשלה. מאגר כזה הוא נכס צאן ברזל לעם ישראל ולמדינת ישראל, וישמש דורות רבים.

אני סבור כי ראוי שדווקא כעת, לקראת העשור השביעי של מדינת ישראל, נתייחס אל הלשון העברית בכבוד שהיא ראויה לו. על כולנו מוטלת החובה לשמור על הלשון העברית ולדאוג לטיפוחה. השפה העברית היא הגורם המקשר בין כל הדורות מראשית המקרא ועד ימינו אנו. אני רואה בפעילותה של האקדמיה שליחות למעננו ולמען הדורות הבאים. אני רוצה להודות לכל חברי האקדמיה ולנשיאה. אנו מעריכים את פועלכם ומחויבים למפעלכם – למפעלנו.

לסיום ברצוני לקרוא כמה שורות ממאמרו של פרופ' זאב בן-חיים, חבר האקדמיה ונשיאה בעבר, "לשון עתיקה במציאות חדשה". בעיני שורות אלו מסכמות את

ייחודיותה של הלשון העברית ואת הקושי שעמו מתמודדים כל העוסקים בתחום זה. בהזדמנות זו גם אחל לו רפואה שלמה:

“לא מה שנוצר בה [בעברית] דור אחר דור הוא ייחודה, אלא זה שלא מת בה שום דבר – הוא ייחודה [...] משום כך קיימות בלשוננו [...] שכבות זו על יד זו, ולא זו על גב זו כבלשון מן הלשונות הממשיכות את קיומן ברציפות היסטורית. ובעבור כן אנו נתונים במבוכה רבה בשאלות יסוד, ואין בידנו קנה מידה אובייקטיבי, מדעי וברור [...] מהו כלל בלשוננו ומה יוצא מן הכלל [...] מה נכון בה ומה לא נכון.” [הערת העורך: החדגשות במקור.]

באתי לאקדמיה ותשורה צנועה בידי – התקנזן החדש של האקדמיה מאושר. שאו ברכה. [הערת העורך: תקנזן האקדמיה ללשון העברית, התשס”ז – 2006, פורסם בלקוט הפרסומים 5584 מיום ה' בתשרי התשס”ז (27.9.2006).]

ז. דברי ראש הממשלה מר אהוד אולמרט

שר המדע, הטכנולוגיה, התרבות והספורט השר אופיר פינס, נשיא האקדמיה ללשון העברית פרופ' משה בראשר, סגן נשיא האקדמיה פרופ' אברהם טל, חברי האקדמיה, עובדי האקדמיה היקרים,

אני מודה לכם על ההזמנה ושמח להיות היום אורחה של האקדמיה ללשון העברית. המוסד הזה, היכלה של שפתנו, אוצר ואוגר, מעבד ומחבר, את מכמניה ורבידה של העברית הקדומה, החדשה והמתחדשת. משורשי העמוקים של העץ העתיק ומגזעו העב אתם מצמיחים נטיעות חדשות וענפים רעננים על פי צורכי הזמן שלעולם איננו שוקט על שמריו.

על מלאכה קדושה זו אמר פעם משוררנו הלאומי חיים נחמן ביאליק: “מציאותו של רכוש לשוני בלבד, אפילו מרובה ביותר, איננה מספקת עדיין, אלא הוא טעון הפיכה והפיכה, תנועה שאיננה פוסקת ומחזור תמידי בחיים; תנועה זו שעל ידה נברא המלאך הנאמן ביותר של הלשון – השגרה”. ראויה אפוא האקדמיה ללשון לשבח רב על עבודת המחקר, הליקוט והאיסוף השקדנית, המעשירה ומשמרת את רכושה הלשוני של האומה. פרי ההילולים של העבודה הגדולה, הכוללת גם “ארכאולוגיה לשונית”, הוא מפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית. באותה מידה ראויה האקדמיה לשבח על המאמץ היצירתי המתמיד להנחיל לשפה העברית מושגים ומונחים חדשים ולהטמיעם בשגרת הלשון.

בקרב הקהל הנכבד הזה אני פטור כמדומני מן הצורך לדבר על חשיבותה של השפה העברית כיסוד היסודות של תרבותנו ומורשתנו וכעמוד התווך בבניין תחייתנו הלאומית. רבים מאבות התנועה הציונית, ממייסדיה ומחלוציה היו קנאים ללשון העברית. מורים,

מחנכים ומדריכים מעולים ראו בהנחלת הלשון שליחות. השפה בפיהם ובעטם של חניכי תנועות הנוער הציוני בחוץ לארץ ושל תלמידי רשת בתי הספר "תרבות" בגולה, כמו שפתם של בוגרי הגימנסיות כאן בארץ ישראל, הייתה צחה ומלוטשת. ראשי הממשלה הראשונים של מדינת ישראל ראו צורך לקבוע הלכות לשוניות. דוד בן-גוריון חייב עובדי מדינה בפקידות הבכירה, בשירות החוץ ובפיקוד הצבאי להמיר שמות לועזיים בשמות עבריים. אפילו נבחרת הכדורגל שיצאה למשחק נגד רוסיה באמצע שנות החמישים חויבה בכך: השוער חודורוב הפך להוד, החלוץ סטלמך הפך לפלד, הקשר רצבי הפך לרצה-בי וכן הלאה. כיום ניכרת לצערי מגמה הפוכה, וזוגות צעירים לא מעטים בוחרים לקרוא לילדיהם בשמות זרים חסרי פשר ומקור עברי. בן-גוריון גם גזר משום מה כליה על המילה אָת, וטוב שלא עלה בידו. ראש הממשלה השני משה שרת הקפיד על קוצו של פסיק ועל הגייה נכונה של כל עיצור (לי אישית אין יומרות מרחיקות לכת כאלה). ראש הממשלה שרון הקפיד לפתוח בכל הזדמנות את המילון ואת התנ"ך כדי לבחון את הגייתה הנכונה של כל מילה. מנהיגי "המדינה שבדרך" ובני זמנם היו מכונניה של הספרות העברית החדשה, השירה, הזמר, שפת הנאום, השידור והעיתונות. לא מכבר הלך לעולמו בגיל מופלג אחד מהבולטים באישי אותו הדור, יצחק בן-אהרן. לא נמנית מעולם עם מחנהו הרעיוני, אך ששתי להישפט בחרב לשונו החדה, המהוקצעת, ולו רק כדי לחוש את מגעה, את אבחתה, לשמוע את ברק קולה באוזניי. משאת נפשם של ראשונים, כפי שביטא זאת ביאליק, הייתה הפיכתה של העברית מאוצר לשוני לשגרה, כלומר לשפה השגורה בפי כול. והעברית אמנם ניצחה. יש לנו ספרות עברית מפוארת, כמעייך המתגבר, סופרים ומשוררים היוצרים מאבני השפה שלנו תבניות־אמן המענגות את הלב ואת הנפש. אולם עם כל הכבוד לביאליק, דווקא על דמותה של שגרת הלשון בימינו אני מצר, על שפת הדיבור ועל שפת הבידור ספוגות סיגי הלעז, אשר לא תואר להן ולא הדר.

צר לי לומר זאת, אך הרחוב הישראלי אינו נוהג כבוד בשפתו העברית. יש בינינו כאלה שהעברית בפיהם נשמעת תכופות עילגת, דלה וקלוקלת, שזורה מילים וביטויים זרים הצורמים את האוזן. שלטי חוצות, אתרי בילוי, מרכזי קניות וחלונות ראווה סוגדים ללעז ומשקפים אי-כבוד והתבטלות עצמית בפני כל אפנה חיצונית חולפת ובפני זוהר כוזב של כל אופרת סבון זולה. שפת הפרסום המסחרי היא שפת הכרסום בכל מה שנותר מן העברית. הנגע פשה אפילו בין שומרי חומותיה לשעבר של השפה העברית: לא מעט משדרני הרדיו והטלוויזיה אינם מקפידים עוד על צחות הלשון ועל לשון תקינה. המדרון תלול ואין עוצר. בישיבה מיוחדת של הכנסת אשתקד לכבוד השפה העברית קבל ראש הממשלה הקודם אריאל שרון בצדק על רשתות שידורי הכבלים בישראל שאימצו להן משום מה שמות לועזיים חסרי-חן כ"הוט" ו"יס". זו החמצה, וחבל.

העברית חשובה ויקרה ללבנו מכדי שנוותר. אם לא נפעל במרץ רב נגד המגמה המסוכנת ונגד שטף הלעז האוכל כל חלקה טובה בלשון הדיבור, המצב עוד יחמיר. האקדמיה הזאת היא קְעוּז הלשון, היא חייבת להיות מקור ההשראה. אך המשימה מוטלת בעיקרה על ההורים, על המורים ועל מערכת החינוך בכלל, על רשות השידור ועל תחנות השידור, כי הם המשפיעים ביותר על תרבות הדיבור. אל מול הבידור הקל

ותרבות הצריכה יש לטפח ולעודד קריאת ספרות עברית יפה, לפתח עושר לשוני בגיל צעיר, ואפילו בגיל הרך, להקנות לילדים ולבני הנוער הרגלי קריאה וגאווה בלשונם ובמורשתם.

דגש מיוחד יש לשים על לימודי התנ"ך. ספר הספרים הוא אוצר בלום של שירה, של פיוט ושל עושר לשוני בלתי גדלה, ללא אח ורע, שיא יצירת הרוח האנושית. עולם ומלואו מקדש את התנ"ך ורואה בו מעיין אמונה, מוסר וצדק. רק אלינו, אל דוברי העברית, מדבר התנ"ך בלשון המקור. שום תרגום איננו יכול אפילו להתקרב לעצמת הביטוי הראשונית, המקורית של לשון המקרא. את ישעיהו, את ירמיהו, את יחזקאל, את מיכה, את עמוס ואת יואל ואת כל שאר נביאי ישראל רק אנחנו – דוברי העברית ואוהבי העברית – יכולים לקרוא ולהבין באמת. רק לנו ניתנה הזכות הבלעדית לחוש ולספוג עד תום את חוויית הקריאה בתנ"ך ולהתעלות אל פסגת הר סיני ולקבל את התורה מפי השכינה עצמה בכל פעם מחדש. השיבה אל התנ"ך היא חזרה אל שורשי השפה, הזהות, האמונה והזכות המחברים אותנו אל נוף המולדת ואל הזיכרון ההיסטורי המשותף שהביא את כולנו לכאן מארבעת קצות תבל.

אני מודה לכם על הכבוד, על העונג ועל קורת הרוח שהענקתם לי בביקורי כאן, ומברך אתכם על מלאכת הקודש הנעשית באקדמיה למען ביצורה וחיזוקה של השפה העברית. יישר כוח!

[הערת העורך: דברי ראש הממשלה, דברי נשיא האקדמיה ודברי סגן נשיא האקדמיה נרפסו גם בלשוננו לעם נו, א (תשס"ז), עמ' 5-14.]

הישיבה המאיתים תשעים ושתיים (רצב)

ביום ט"ו בתמוז התשס"ו (11 ביולי 2006) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים [ישיבה לחברים מלאים בלבד].

הנוכחים: החברים משה אזר, סיריל אסלנוב, שולמית אליצור, יהושע בלאו, משה בראשר (יו"ר), אהרן דותן, אבי הורביץ, אברהם טל, שמעון זנדבנק, יוסף יהלום, חיים א' כהן, קציעה כ"ץ, אהרן ממן, שלמה נאה, יוסף עופר, שמא יהודה פרידמן, אורה שורצולד; ממלאת מקום המנכ"ל טלי בן-יהודה.

סדר היום: אישור תקציב האקדמיה לשנת 2006

אישור תקציב האקדמיה לשנת 2006

מ' בראשר קידם בברכה את חבר האקדמיה החדש סיריל אסלנוב. הוא הסביר שזימן את הישיבה בדחיפות בזמן חופשת הקיץ משום שרק לפני זמן קצר אושר בכנסת תקציב המדינה, ואך לפני שבוע נודעה לאקדמיה מסגרת התקציב שלה. על פי החוק והתקנון מליאת האקדמיה צריכה לאשר את התקציב כדי שיקבל אישור סופי של החשב במשרד התרבות ושל שר האוצר. בלא האישור הזה לא תקבל האקדמיה הקצבות ולא תהיה רשאית לפעול. בנסיבות הללו לא היה מנוס אלא לכנס את המליאה בהתראה קצרה כדי לדון בתקציב ולאשר אותו.

מ' בראשר ציין כי קיבל הבטחה מפורשת שמתקציב זה ואילך התוספת של כמיליון שקלים וחצי – תוספת שהאקדמיה נאבקה עליה מדי שנה בשנתיים האחרונות – תיכנס לבסיס התקציב של האקדמיה, והוא יעמוד על כשישה מיליוני שקלים. כך מסר לו שר התרבות אופיר פינס בפגישה שקדמה לביקורם של השר ושל ראש הממשלה באקדמיה. כסף נוסף העומד לרשות האקדמיה ומיועד לשיפוצים בה ולרכישת ציוד חדש הוא סכום של מיליון שקלים וחצי שאישר ראש הממשלה הקודם מר אריאל שרון. החידוש בסכום שאישר שרון היה שלא נדרש מהאקדמיה לנצל אותו בשנת תקציב מסוימת, ומאז אישורו ועד היום הוציאה האקדמיה רק כמאתיים אלף שקל ממנו. בקרוב מתעתדת האקדמיה להחליף בחלק מהכסף שנותר את מחשביה המיושנים.

מ' בראשר הוסיף כי הוא מקווה שבשנים הקרובות יגדל תקציב האקדמיה כדי שנים עשר מיליון שקלים. כך עוד הבטיח לו בעל פה אריאל שרון ולא הספיק לקיים, אבל גם השר אופיר פינס וגם ראש הממשלה אהוד אולמרט, שההבטחה הובאה לידיעתם,

תומכים בה, ובקרוב מזומנת לבר-אשר פגישה עם מנכ"ל משרד ראש הממשלה רענן דינור.

מ' בר-אשר סקר את סעיפי התקציב לפרטיהם. ט' בן-יהודה הוסיפה דברי הסבר. בעקבות הסקירה וההסברים נערך דיון, ובסופו אושרה בהצבעה הצעת התקציב. [הערת העורך: כחודשיים לאחר הישיבה נודע על קיצוץ בתקציב ונערכו בו שינויים. התקציב המעודכן לשנת 2006 הובא לאשרור המליאה בישיבה רצג, בט"ו במרחשוון התשס"ז (6 בנובמבר 2006).]

התקציב המעודכן המפורט – ראה בנספח, עמ' 362–363.